DOI: 10.22559/folklor.354
folklor/edebiyat, cilt:24, sayı:96, 2018/4

Suat Derviş'in Romanlarında Kadın Karakterler

Female Characters in Suat Derviş's Novels

Şehriban Kaya*

Öz
Suat Derviş'in romanlarındaki kadın karakterleri değerlendirmeyi hedefleyen bu makale, aynı zamanda onun kadın edebiyatının tarihsel evrelerindeki konumunu da saptamaktadır. Kadın ve edebiyat ilişkisinin tartışmaya açıldığı 1920'lerden, kadınların kendilerine ait bir edebiyat olarak inşa ettikleri kadın edebiyatının oluştuğu 1970'lere kadar Suat Derviş sürekli romanlar, edebiyat eleştirileri ve gazete yazıları ile yazar kimliğiyle var olmuştur. Suat Derviş'in roman karakterlerini genellikle toplumsal cinsiyet konumu ile işgal ettikleri sınıf konumunu birleştirdiği kadın karakterler oluşturur. Toplumsal cinsiyet ve sınıf konumunu birleştirdiği kadın karakterler aynı zamanda belirli bir tarihsel sürece de yerleşir: yıkılan Osmanlı İmparatorluğu'ndan modern Türkiye Cumhuriyeti'ne evrilen radikal bir toplumsal değişim ve dönüşüm süreci. Suat Derviş'in romanlarındaki kadın karakterlere yakından bakıldığında; gotik romanlarındaki tekinsiz kadınlar, aşkta hayal kırıklığı yaşayan yalnız ve ümitsiz kadınlar ki bu kadınlar yok olan Osmanlı toplumunun üst sınıfına aittirler, her şeyin alınıp satılacağına inanan fırsatçı kadınlar ve çocuğunu kaybetmiş anneler karşımıza çıkar. Suat Derviş romanlarının kadın karakterlerini değerlendirirken en çarpıcı bulgu ise yazar ve gazeteci olarak çalışan bir kadın olan Suat Derviş'in romanlarında çalışan kadına neredeyse hiç yer vermemesidir.
Anahtar sözcükler: *Suat Derviş, roman, kadın karakterler, kadın edebiyatı*

* Doç.Dr. Dokuz Eylül Üniv., İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü. sehriban.kaya@deu.edu.tr

Abstract
This article aiming at evaluating female characters in Suat Derviş's novels, also identifies her position in the historical stages of female literature. From the beginning of the debate on the women and literature relationship in the 1920s to the 1970s in which female literature was constructed as a literature of their own, Suat Derviş continuously wrote novels, literary criticisms, newspaper writings and existed with her author identity. In general, most of the Suat Derviş's novel characters are female characters whose gender and class positions are combined by Suat Derviş. These characters, in which gender and class positions are combined, are also settled in an historical period: the collapse of the Ottoman Empire which evolved into the modern Repyblic of Turkey radical social change and transformation process. When we closely look at the female characters in Suat Derviş's novels, we face; weird women in her gothic novels, lonely and desperate women who are in the upper class of the disappearing Ottoman society, opportunistic women believing in that everything could bought and sold, and mothers who have lost their children. The most striking finding is that Suat Derviş working as an author and journalist gave almost no place to working women in her novels.
Keywords: *Suat Derviş, novel, female characters, woman literature*

Giriş

Virginia Woolf, 1929 yılında yayımlanan *Kendine Ait Bir Oda* (A Room of One's Own) kitabında, "Yazı yazmak isteyen bir kadının parası ve kendine ait bir odası ve de boş zamanı olması" gerektiğini (Woolf, 1992, s. 6) vurgulayıp kadın ve edebiyat ilişkisini tartışmaya açtığında; Suat Derviş hali hazırda yedi roman yazmış yaşamını yazarlıktan ve gazetecilikten kazanan bir kadındı. Kuşkusuz, Woolf'un ataerkil toplumun kadına ve erkeğe eşit tarihsel, ekonomik ve toplumsal koşullar sunmadığı bir dünyada kadınların kurmaca eser üretmede Shakespeare'in başarısını yakalayamadığı tespiti yerindedir ve özellikle kadın edebiyatı ve feminist edebiyat eleştirisi açısından dönüm noktasıdır.

Suat Derviş'in romanlarını kadın edebiyatı olarak değerlendirebilir miyiz? Suat Derviş on altı yaşından itibaren hayatını hem Türkiye'de hem Avrupa'da kalemiyle kazanan bir yazar, aynı zamanda Lozan Barış Antlaşması ve Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ni izlemiş bir gazetecidir. Yaşamı Osmanlı İmparatorluğu'nda aristokrat bir ailede başlayıp genç Türkiye Cumhuriyeti'nde devam eden Suat Derviş Türk toplumunun radikal değişim ve dönüşüm sürecine tanıklık etmiştir. Roman karakterlerinin çoğunlukla kadınlardır. Kadın karakterlerin önemli bir kısmı ise imparatorluktan ulus devlete geçişin beraberinde getirdiği toplumsal değişim sürecinde eski toplumsal düzenlerinde takılıp kalan yeni hayata karışmakta zorlanan ya da ısrarla parçası olmayı reddeden kadın kahramanlardır. 1920'de yayınlanan ilk romanı *Kara Kitap*'tan kırklı yıllarda yazdığı *Fosforlu Cevriye*'ye ve 60'lı yıllarda yazdığı *Aksaray'dan Bir Perihan*'a kadar romanlarındaki kadın karakterler kendi yaşam öyküsünden ilham almanın yanı sıra tanıklık ettiği radikal tarihsel değişim sürecini anlatır.

Suat Derviş, hem yazarlığını hem kadınlığını bu radikal değişim ve dönüşüm sürecinde cesaretle ve başarıyla savunur. Milli Türk Talebe Birliği'nin yazarlara sataştıkları yazılar

çıkarıp dağıtmalarına karşı hazırlandığı anlaşılan *1936 Modeli Gençler ve Zavallı Peyami Safa* başlıklı kitapçıkta Suat Derviş kadınlığına ve yazarlığına gelen saldırıya sert bir yanıt verir; "…en müthiş hakaret olarak bana, 'bu kadın' diye hitap ediliyor… "sen kadınsın, sen daha erkekleşmedin, Biz saçı uzun aklı kısa kadınların erkekleşmeden evvel büyük davalara karışamayacaklarını, onların akılsız olduklarını biliriz" diyorlar… Evet baylar, ben kadınım, ben kadın olmaktan utanmıyorum" (1936, s. 21). Suat Derviş yazarlığını bu unvanı çok çalışarak kazandığını hatta Avrupa'da dahi yaşamını yazarlıkla kazandığını söyleyerek savunur; "Suat Derviş'e verilen 'titir'e acıyoruz" deniliyor. Acaba bana verilen hangi unvana acıyorlar?... Ben ne kontesim, ne düşeş, ne kraliçe, ne profesör, ne meclisi idare azası, ne de savlavım. Ben muharririm… eğer acıdıkları unvan muharrir unvanıysa yook baylar! Ona ilişemezsiniz, bunu bana kimse babasının kesesinden rüşvet, iane, sadaka veya taltif makamında vermedi. On altı yaşımdan beri tam on altı yıl çalışarak onu kazandım… O unvan benim yegâne servetim, biricik iftiharım ve ekmeğimdir. Ben bu unvana layık olduğumu yalnız Türkiye'de değil, yedi milyon işsiz içinde; en aşağı beş yüz bin işsiz münevveri olan Avrupa fikir merkezlerinde de kalemimle hayat mücadelesi yaparak ispat ettim" (1936, s. 22).

Bu makale Suat Derviş'in cesaretle savunduğu yazarlığının ürünü olan romanlarını kadın karakterler üzerinden değerlendirmeyi hedeflemektedir. Suat Derviş sıklıkla kadınları ve onların duygularını anlatırken bir yandan da toplumsal cinsiyet konumu ile kadınların işgal ettikleri sınıf konumunu birleştirme konusunda ısrarcılığı ile çok okunan derinlikli bir roman yazarıdır (Berktay, 2003). Öncelikle Suat Derviş'in yaşamına genel hatlarıyla bakılacak, daha sonra romanları ve edebiyat eleştirmenliği üzerinde edebiyata bakışı irdelenecektir. Sonrasında makalenin ana hedefi olan Suat Derviş'in romanlarında kadın karakterler ele alınacaktır.

1. Yaşamı

Suat Derviş tıp profesörü bir babanın kızı olarak 1905 yılında İstanbul'da aristokrat bir aile konağına doğar. Bir ömür kendisine yoldaşlık eden ablası Hamiyet ile Suat Derviş, Osmanlı döneminde Batılılaşma sürecinde önde gelen aileleri sayesinde o dönem için akranlarıyla karşılaştırıldığında oldukça özgür büyür. Ancak çocukluğu ve gençliği, Osmanlı İmparatorluğu'nun en çalkantılı dönemi Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında ağır şartlar içeren Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması, İstanbul'un ve İzmir'in işgali ve sonrasında Milli Mücadele yıllarına denk gelir. Suat Derviş 19 yaşından itibaren dönemin İleri, Alemdar, İkdam ve Ümid gazetelerine yazılar yazarak gazeteciliğe ilk adımlarını atar. İlk romanı *Kara Kitap* 1920'de basılır.

Suat Derviş gazeteciliği ve yazarlığı birlikte yürütür. 1921'de *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes*, *Ahmet Ferdi* ve *Behire'nin Talipleri* peş peşe yayınlanırken *Buhran Gecesi* romanı da *Süs* dergisinde tefrika edilir. Bu kitapları 1924'te *Fatma'nın Günahı* izler. İkdam Gazetesi'nin Temmuz 1925'ten itibaren bir yıl süre ile çıkan "Kadın Sayfaları"nın ismi hiçbir yerde geçmemiş olmasına rağmen Suat Derviş tarafından hazırlandığı kanısı yaygındır (Behmoaras 2008). 1925 yılında ablası Hamiyet'le birlikte Berlin'e gider. Burada *Sultanın Kadınları* başlığıyla yazdığı romanı Almanca'ya çevirtir ve *Tempo* dergisinde tefrika edilir. 1928'de İstanbul'da *Gönül Gibi* romanı basılır. 1930'dan

itibaren Türkiye'de yaşamaya başlar. Kadınların mitinglerine katılır, Serbest Fırka'dan Nezihe Muhittin ile birlikte belediye seçimlerinde aday olur. Bu arada *Resimli Ay*'da Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Peyami Safa, Sadri Ertem ve Nizamettin Nazif birlikte çalışmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olmaları vesilesiyle Uluslararası Kadınlar Birliği 12. Kongresi'ni 1935'te İstanbul'da düzenler. Suat Derviş kongreye katılan yabancı delegelerle "Dünya Feministleriyle Görüşmeler" başlığı altında röportajlar yapar ve bunlar *Cumhuriyet* gazetesinde yayınlanır (Davaz, 2014). 1936'da *Son Posta* muhabiri olarak Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ni izler. Suat Derviş'in Sovyetler Birliği'ne *Tan* gazetesi için bir dizi röportaj yapmak üzere gittiği 1937 yılında *Bu Roman, Olan Şeylerin Romanıdır* başlığını taşıyan romanı Tan'da tefrika edilir. Neriman Hikmet ile *Yeni Edebiyat* dergisini kurar ama dört sayı ancak çıkarabilirler. Bu dergi TKP sekreteri Reşat Fuat Baraner'in sanatçı ve aydınların etrafında toplanacağı bir yayın platformu arayışında yeniden çıkartılmaya başlanır ki o dönem TKP'nin legal yayın organı olur (İleri 1998). Suat Derviş *Yeni Edebiyat* dergisinde Peyami Safa ve Halide Edip gibi birçok yazarın romanlarına eleştiriler yazar. Dergi yine kısa ömürlü olur ve sıkıyönetim kararı ile Kasım 1941'de kapatılır. Suat Derviş dördüncü ve son evliliğini Reşat Baraner'le yapmış ve 1942'de kırklı yaşlarının başında hamile kalmıştır; ancak hamileliği sekizinci ayında bebeğini kaybetmesiyle sonlanır. Bu sırada eşinin de hapishane günleri başlar. Bu zorlu süreçte 1944-45 yıllarında *Fosforlu Cevriye* ve *Zeynep İçin* sonra da Çılgın Gibi romanları tefrika edilir.

1953'de ablası Hamiyet ile 1953'de Paris'e gider. *Zeynep İçin* isimli romanı *Le Prisonnier d'Ankara* (Ankara Mahpusu) ismiyle 1957'de Fransızca basılır. Eşinin hapisten çıkmasıyla 1961'de İstanbul'a döner. 1962-63'de *Aksaray'dan Bir Perihan* romanı tefrika edilir. 1968 yılında eşinin ölümüyle gittikçe yalnızlaşan ve hastalıklarla boğuştuğu bir sürece girer. 1940'lı yıllarda tefrika edilen *Fosforlu Cevriye* 1968'de roman olarak basılır. 1970'lerin başında Devrimci Kadınlar Derneği'nin kuruluşuna ön ayak olurken bir toplantıda "TKP Genel Sekreteri Reşat Fuat Barener'in eşi" diye tanıtıldığında haklı bir öfkeyle düzeltir "Hayır. Ben, yazar Suat Derviş'im" (Behmoaras, 2008, s. 277). Yazar Suat Derviş 23 Temmuz 1972'de yapayalnız yaşama veda eder.

2. Suat Derviş: Edebiyat, roman

Yeni Edebiyat dergisinde yazdığı roman eleştirilerinde Suat Derviş, okuyucunun eline aldığı kitapta kendisini içinde yaşadığı toplumu görmek isteyeceğini; toplum hayatını yansıtmayan ve hiçbir iddiası/tezi olmayan bir eserden yararlanılamayacağını iddia eder. Ona göre "edebiyat, sosyal hayatı hususi bir tarzda aksettirme sanatı olarak kabul edildiği zaman doğruya en yakın tarifi bulur" (İleri 1998). Roman eleştirilerinde romanın toplum yapısını özelliklerini eşitsizliklerini yansıtıp yansıtmadığına bakmıştır. Romanların kahramanlarının içerisinde olduğu toplumsal tabaka ve ilişkiler ağının toplumsal gerçeğe uygun olup olmadığı konusunda özellikle duyarlıdır.

Suat Derviş'in roman kahramanları, toplumsal bir sınıfın temsilcileri olmakla beraber, yaşadıkları çelişkilerin sorunsallaştırdığı bireylerdir (Çelik, 2012, s. 59). Bireylerin sorunsallıklarının nedeni ise içinde yaşadıkları radikal dönüşüm sürecine

ayak uyduramamaları çoğunlukla dışında kalmalarıdır. Roman kahramanları dışında kaldıkları süreci anlayamazlar ve "fırsattan istifade"ler çağında, bazı şeylerin alınır satılır olmasından duydukları rahatsızlık" ön plandadır (Çelik, 2012, s. 59). Suat Derviş'in başarısı ise ahlakı dönüşümün kökeninde yatan iktisadi dönüşüme dikkat çekmesindedir (Çelik, 2012, s. 59). Bu noktada Suat Derviş'in romanları edebiyat sosyolojisinin araştırma alanıdır. Swingewood (1972) edebiyat ile sosyolojinin tamamen farklı disiplinler olmakla birlikte toplumu anlamada birbirlerini tamamladıklarını düşünür. Endüstri ve Fransız Devrimleri sonrası ortaya çıkan modern toplumu bilimsel yöntemle anlamak üzere ortaya çıkan bir bilimdir sosyoloji, romansa endüstriyel toplumun edebi türüdür. Roman, insanın sosyal dünyasını onun aile, siyaset devlet ve diğer kurumlarla ilişkisi üzerinden yeniden yaratırken, insanın aile ve diğer kurumlardaki rollerini gruplar ve sınıflar arası gerilim ve çatışmaları da resmeder (Swingwood, 1972, s. 12). Çağının aynası olarak edebiyat bu noktada sosyolojik analiz için fırsat alanıdır. Suat Derviş'in romanları çağına ayna tutan eserlerdir. *Ankara Mahpusu'*nda Suat Derviş İstanbul sokaklarında yaşayan yoksulların sefaletini, Tanpınar'ın deyimiyle, "sahnenin dışında" kalanların gözünden anlatır. Sabiha Sertel (2015 [1969]) 1928-1930 yılları arasında yayınlanan *Resimli Ay* dergisinde yeni bir edebiyatın doğduğunu anlatır ki temsilcileri Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Sadri Ertem ve Suat Derviş'tir.

Resimli Ay yıkılan bir imparatorluğun küllerinden doğan Türkiye Cumhuriyeti'nin beraberinde getirdiği "yeni hayat"ın kültürel sahadaki yansımasıdır (Toprak, 2016). Suat Derviş'in *Resimli Ay*'daki hikâyeleri de ilgiyle okunanlar arasındadır. Fatmagül Berktay, Suat Derviş'in romancılığının "bir siyasal kalıp ve "modernleştirmeci" yaşam biçiminin savunusu olma anlamında cumhuriyetçi/uluscu ideolojinin dışında kaldığını gösterir" (2003, s. 211-212) dese de Suat Derviş *Resimli Ay*'ın yazarı olarak bu süreçte ortaya çıkan yeni toplumun inşasının dışında değil merkezindedir. O, 1921'de gazeteciliğe başlar Lozan Barış Antlaşması'nı ve Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ni muhabir olarak izler ki bu Suat Derviş'i ilk kadın dış muhabir yapar. Liz Behmoaras'ın *Suat Derviş: Efsane Bir Kadın ve Dönemi* kitabının kapağında yer alan, tamamı erkeklerden oluşan gazeteci ve muhabir arkadaşları arasında süslü giyimi ve gülümsemesi ile yer aldığı fotoğrafı, onun yeni inşa edilen bir toplumda yeni hayatın merkezinden yazdığını ve konuştuğunu gösterir.

Çağının aynası olarak edebiyat toplumsal cinsiyete dair norm ve davranışları yansıtması açısından da değerlidir. Bu noktada, bir kadın yazar olarak Suat Derviş'in romanlarının kadın ve edebiyat ilişkisi tartışmalarından bağımsız olarak ele alınması da mümkün değildir. Suat Derviş'in romanlarına yakından bakıldığında, karakterlerinin büyük çoğunluğunun kadın olması, dönemin toplumsal cinsiyete dair kalıplarını tespit etme fırsatı sunar.

Elaine Showalter kadın edebiyatını tarihsel olarak konumlandırdığı üç döneme ayırmıştır (1977, s. 3). "Kadınsı Dönem" 1840-1880 arasıdır. Bu dönemde kadınlar erkek egemen toplumun değerlerini içselleştirmiş ve daha çok erkek yazarları taklit ederek yazarlar. "Feminist Dönem" 1880-1920 yılları arasını kapsar ki bu dönemde kadınlar artık ikincil konumlarına, kendilerine dayatılan geleneksel kadınlık rollerine, erkek değerlerine isyan eder ve özerk bir alan talebinde bulunurlar. 1920 sonrası başlayan

"Kadın Dönemi" kadınların deneyimlerini yazdıkları kendilerini keşfe çıktıkları bir dönemdir. Bu dönemlerden geçerek ortaya bir kadın edebiyatı çıkmıştır. Kadın edebiyatı erkek edebiyatından biyolojik, dilsel, psikoanalitik ve kültürel farklılıklarla ayrılır (Showalter, 1981, s. 186). Showalter kültürel farklılığın üzerinde daha çok durmuştur. Kültürel farklılıktan kastı aynı kültürde yaşamakla birlikte kadınların erkeklerden farklı bir kültürü olduğudur (1981, s. 191). Kadın yazar hem ataerkil kültürel sahanın içindedir hem de akrabalar, çocuklar, kadın arkadaşlardan oluşan ayrı mahrem bir kadın kültürünün içindedir. Kadın edebiyatı bu yüzden çift seslidir (Showalter 1981, s.). Kadın yazarlar tarafından yazılmış kitaplar ile kadın edebiyatı olarak tanımlanan kitaplar bir ve aynı şey değildir; bir eserin kadın tarafından yazılması kadın edebiyatı olarak tanımlanması için, eserin kadın deneyimlerini aktarma amaç ve motivasyonu olması gerekir (Showalter, 1977, s. 4). Bu minvalde, Suat Derviş'in romanlarını kadın edebiyatı olarak tanımlayabiliriz.

3. Suat Derviş'in romanlarında kadınlar

Suat Derviş roman kahramanlarının büyük bir kısmını kadınlar oluşturur. Bu kadınların aileleri genellikle yıkılan imparatorluğun üst sınıfına ait olmakla birlikte yeni toplum inşasında ortadan kalkan sınıfa aittir. Yeni toplumun parçası olamazlar ve dışarıdan izlerler. Aşkları hayal kırıklıkları ile sonlanır ve bununla başa çıkmakta zorlanırlar. Yalnızlık ve ümitsizlik onları bazen Avrupa'ya gitmeye zorlar bazen de yaşamlarına son vermeye. Simmel'in (2003) tanımıyla Avrupa metropol yaşantısının bireye sunduğu "mesafelilik" içerdiği gizli hoşnutsuzlukla birlikte ona "başka koşullarda benzeri olmayan türde ve miktarda kişisel özgürlük sağlar (s. 94). Suat Derviş'in romanlarındaki kadın karakterlerin Avrupa'ya gidişleri bu mesafelilik içindir. *Gönül Gibi*'nin Süheyla'sı ve *Hiçbiri*'nin Cavide'si yaşadıkları aşklarda hüsrana uğramış ve Avrupa'ya kimsenin kendilerini tanımadığı yerlere gitmiştir. Suat Derviş'in romanlarında içinde yaşadıkları dönemin sunduğu fırsatları büyük bir hırsla elde etmeye çalışan fırsatçı kadınlar da vardır. Örneğin, *Aksaray'dan Bir Perihan*'ın Perihan'ı ile *Ankara Mahpus*u'nun Zeynep'i yoksulluktan gelmekte ve hayattaki tek gayeleri paraya ulaşmaktır. *Aksaray'dan Bir Perihan*'ın Pakize'si ve *Hiç*'in Seza'sı gibi intihar eden kadın karakterler de vardır. Suat Derviş'in romanlarındaki kadın karakterler birbirlerine benzediği gibi fiziksel özelliklerinde de süreklilik vardır; neredeyse roman kahramanlarının hepsi uzun boylu, narin, siyah saçlı, beyaz tenli ve inci gibi beyaz düzgün dişlere sahiptir.

Suat Derviş'in romanlarındaki kadın karakterleri beş başlık altında incelemek mümkündür. Yazarın ilk eserleri daha çok gotik edebiyattan izler taşır ki bu türün kadınları tekinsizdir. İkinci olarak âşık, aşkta hayal kırıklığı yaşayan yalnız ve ümitsiz kadınlar karşımıza çıkar ki bu kadınlar yok olan eski Osmanlı toplumunun üst sınıfına aittirler. Üçüncü olarak karşımıza çıkan kadınlar ise fırsatçı kadınlardır. Bu kadınlar her şeyin alınıp satılacağına inanan hazıra konan paragöz tiplerdir. Çocuksuz anneler Suat Derviş'in romanlarında karşımıza çıkan dördüncü kadın tipidir. Çocuğunu kaybeden kadın karakteri, Suat Derviş'in kendi yaşamından izler taşır. Suat Derviş romanlarında sonuncu ama en dikkat çekici olansa çalışan kadın karakterlerin neredeyse yok denecek kadar az olmasıdır.

3.1. Suat Derviş'in ilk romanlarında Gotik edebiyatın tekinsiz kadınları

Suat Derviş'in ilk romanı, 1920 tarihli *Kara Kitap* ve 1923 ile 1924 arası peş peşe çıkan*, Ne Bir Ses Ne Bir Nefes, Buhran Gecesi* ve *Fatma'nın Günahı* romanları gotik özellikler taşır. *Kara Kitap*'ta Şadan, genç güzel bir kızdır, hastadır ve ölümü beklemektedir. Şadan'a saplantılı bir aşkla bağlı olan dayısının oğlu Hasan içinde yaşadıkları evi "bu evdeki insanlar pek sıkıcı…annen matemiyle solmuş kavrulmuş; dayın küflenmiş kütüphanesinin ihtiyar bir kurdu; beyaz sakalı, bezgin vücudu, eski odası, eski kitapları, eski düşünce ve itikatlarıyla evvel zaman şeylerini hatırlatan, eski şeylerden bahseden bir eskilik" diye tanımlarken kendisini de "bense yalnız bir kere bakıldıktan sonra göz çevrilecek, kırmızı saçları, yeşil kirpiksiz gözleri, kısacık boyu... evet kısacık boyuyla bir cüce bir kambur…" (s. 101) diye tanımlar. Hasan Şadan'a aşkını itiraf ettikten sonra esrarengiz bir şekilde ölür ve bu ölüm Şadan'ın kâbuslarına yansır. Hasan'ın hortladığını, bedeninin sol tarafının boş olduğunu ve ona "kalbim sende kalbimi ver" diye seslendiğini görür. Şadan son nefesini verirken Hasan'ın kendisine yaklaştığını, boğazını sıktığını ve buz gibi dudaklarının alnına temasını duyar. Suat Derviş'in, gencecik bir kızken yazdığı romanın bu gotik atmosferi düşündürücüdür. Şadan da ölümü beklerken bunu sorgular aslında; madem ölecektir neden bu kadar genç ve bu kadar güzeldir. Romanın yazıldığı tarihe bakıldığında bu karamsar atmosferi anlamak mümkün; 1920 Osmanlı İmparatorluğu'nun çöktüğü eski toplumsal düzenin yıkıldığı, ülkenin işgal altında olduğu ve yeni toplumsal düzenin henüz inşa edilemediği bir dönemdir. Şadan'ın yaşadığı ev de etrafındakiler de eskiye aittir, yeniye dair tek bir şey yoktur.

Ne Bir Ses Ne Bir Nefes, Zeus'la babası Kronos arasındaki çekişme kadar eski bir çatışmayı, baba oğul çatışmasını konu alır. Osman kendinden bir hayli genç olan Zeliha ile evlidir ve ilk evliliğinden olan oğlu Kemal yıllar sonra çıkıp geldiğinde ilk görüşte Zeliha'ya âşık olur. Osman'ın hem Zeliha hem de Kemal tarafından okunan günlüğünden öğrendiğimize göre de Osman daha Kemal gelmeden rüyasında Kemal'in geldiğini Zeliha'ya âşık olduğunu bu yüzden de onu öldürdüğünü görmüştür. Baba ile oğul arasındaki psikolojik gerilimin ortasında güzelliği ve masumiyeti ile Zeliha vardır. Kemal'in babasına aldığı antika bir hançeri Zeliha'ya göstermesi, Osman'ın o hançerle oğlunu öldürmesi, Zeliha'yı o kanlı ellerle tutup oğlunu, ortadan kaldırmanın rahatlığıyla "artık hepsi bitti, beni seviyorsun" deyişi romana gotik özelliği veren ayrıntılardır. Zeliha bu noktada nefessiz kalır; ne bir ses çıkar ağzından ne de bir nefes. Zeliha'ya ne olduğu okurun hayal gücüne kalır.

Suat Derviş'in gotik roman olarak nitelenebilecek bir diğer kitabı da 1923 tarihli *Buhran Gecesi*'dir. Romanın ana karakteri hayalet kadın Zehra'dır. Zehra'nın tek varisi olan Nedim ona kalan köşkü ziyaret edişinde, Zehra hayalet kadın olarak beyazlar içinde gelir ve hikâyesini anlatır. Zehra, kocası ile kırsal alandaki bu köşkte herkesin kıskanç bakışlarından uzakta huzur içinde yaşamaya geldiklerini ama burada karşısına "siyah elbiseleri içinde çok ince, çok uzun, çok solgun bir adam" çıktığını anlatır. Bu adam Zehra'ya bütün saadetlere düşman olduğunu söyler. Aslında o şeytandır ve Zehra ile kocasının mutluluğunu bitirmek için gelmiştir. Şeytan, Zehra'nın kocasının şehre indiği bir gün onu mağarasına kaçırır yaptığı bir büyü ile kocasının suretinde bir adamın genç

bir kadının elinden içki içtiğini onun raksını izlediğini görür. Zehra kıskançlığa kapılır ve sonunda uyumakta olan kocasının göğsüne tırnaklarını geçirip kalbini çıkarır. Kendisini nehre atar, ölüsü bulunamaz artık hayalet olarak dolaşır. *Fatma'nın Günahı* romanının kahramanı Fatma ise sevdiği erkekle mutlu bir evlilik yapmıştır. Kocası bir gün eskiden âşık olduğu kadını gördüğünü ve onu hala sevdiğini anladığını ama Fatma'yı da hala sevdiği için evliliği sürdürmek istediğini söyler. Fatma bu itirafla başa çıkamaz; acısını dindiremez, kocasını ve yaşadığı köşkü terk eder. Bundan sonra Fatma tıpkı bir hayalet gibi oradan oraya dolaşır, karşılaştığı erkeklerin aşkına karşılık veremez çünkü aşka olan inancını kaybetmiştir. Fatma, benzer bir trajediyi yaşayan kız kardeşine, kocasının başka kadını sevdiğini öğrendiğinde kendini öldürmek istediğini anlatır. Ertesi gün kız kardeşinin kendini öldürdüğüne tanıklık ettiğinde, Fatma onun bizzat kendisinin yaşaması gerektiği cinneti yaşadığını anlar; Fatma'nın günahı budur.

Suat Derviş'in bu gotik ögeler taşıyan dört romanında da konu kadının etrafında döner. Kadınlar dış dünyaya kapalı kocalarına ya da akrabalarına bağımlı yaşayan geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin gerektirdiği şekilde yaşamlarını sürdüren saf ve masum kadınlardır. Suat Derviş'in gotik romanlarındaki kadınların karşısına çıkıp onları deliliğin sınırlarında dolaşmaya itense hep bir erkektir. Şadan'ın kâbuslarındaki Hasan, baba ile oğul arasında kalan Zeliha, karşısına bizzat iblis çıkan Zehra ve hala mazideki kadına âşık olduğunu itiraf eden bir koca.

3.2. Suat Derviş'in âşık, yalnız ve ümitsiz kadınları

Çılgın Gibi'nin Celile'si bir sadrazam konağında doğmuş çocukluğu terk edilmiş ıssız bir yalıda babaannesi ve dadısı ile geçmiştir. Okulda çocuklarla karşılaşmalarında bile bir tür uyum problemi yaşar "yeni yetişen bir muhit ve yeni yetişen bir devrin çocukları arasında, o, hala yıkılan bir yalının küf kokusunu ve ruhunda o muhitin ölü terbiyesini" üzerinde taşır. Celile dadısı ve babaannesi ile birlikte yaşadığı ıssız yalının bir parçası olamayacak kadar gençtir. İki dünyanın da parçası olamadan akıp giden hayatı 35 yaşına gelene kadar sadece seyretmekle geçer. Celile bu seyirci hayatına Ahmet ile evlendikten sonra da devam eder. Ahmet memur bir ailenin çocuğudur ancak çok para kazanmak hırsı ile ticarete atılır. Çok para kazanma hırsıyla yeni ortaklıklar kurmaya çabalarken Muhsin ile tanışır. Muhsin yeni toplumsal düzende sanayi inşa edilirken servet sahibi olmuş bir ailenin çocuğudur. Ahmet Muhsin ile para kazanmak umuduyla ilişkisini geliştirirken, Muhsin Celile'ye âşık olur. Celile evli bir kadın olarak uzun süre dirense de sonunda Muhsin ile birlikte olmaya başlar ve ona olan aşkına daha fazla gem vurmak istemediği anda da Muhsin'e Ahmet'e geri dönmemek üzere gider. Celile aşkı için kocasını bırakıp giden, toplumun ahlaki değerlerini hiçe sayan kadındır. Üst sınıfa ait ve siyasette yer edinmiş Muhsin, kocasını bırakıp kendisine kaçan kadınla evlenerek toplumsal konumunu zedelemek istemez. Muhsin, Celile hamile kaldığında bunun evliliğe zorlamak ve hayatını garantilemek için plan olarak düşünür ve bebeği aldırtır. Duyduğu vicdan azabını hafifletmek içinse Celile'ye servet değerinde bir bilezik alır. Celile ancak o zaman Muhsin'in kendisiyle ne yapacağını bilemediğini anlar. Celile kaldıkları yalıdan bozma otelde pencereye yaklaşır, okuyucu onun kendisini atacağını düşünse de o Muhsin'in hediye ettiği değerli bir bileziği suya atar. Roman Celile'nin

bu hareketini açıklayan cümleyle son bulur, "onun ne yaşamaya, ne de ölmeye kudreti vardır". Çünkü "Celile hiçbir zaman hayatın teferruatını düşünmemişti. O her zaman hayatla kendi arasında, hayatla kendi temasını temin eden bir başka insanın olmasını pek tabii görmüştü" (s. 239). Celile'yi büyüten anneannesi, ölene kadar Celile için onun yerine hayatla temasını temin eden kişiydi, sonra yanına sığındığı amcası yaptı bunu, sonra da Ahmet. Muhsin'e kaçtığında ise Muhsin'in evlenip bu teması sağlayacağını düşünmüştü ancak olmadı.

Gönül Gibi'de Süheyla yaşça kendinden büyük zengin ve statüsü yüksek eşini kaybetmiş genç güzel bir kadındır. Arkadaş toplantılarından tanıştığı Mithat'a âşık olur ancak aldatılır, bunu kabullenemez. Mithat'a olan aşkı ve başka bir kadının varlığı onu sarsar "felaketimi, zaafımı, mağlubiyetimi hepinizden kaçırmak için… Artık kendimi saklamaya tahammülüm kalmamıştı" (s. 82) der Avrupa'ya seyahatinin gerekçesini anlatırken. Mithat'ın başka bir kadınla olmasına katlanamayan Süheyla, Viyana'ya gittiğinde de ondan kurtulamaz. Mithat Süheyla'yı Viyana'da bulur ve evlenme teklif eder. Ancak, evlenme teklifi ederken Süheyla'ya "çok mutlu olacağız Münevver" der. Süheyla evlenme teklif ederken bile diğer kadını kafasından atamayan adama duyduğu aşk ve diğer kadına duyduğu kıskançlıkla gönlünü avutmak için gürültülü sokaklara atar kendini ve ölen kocasının yakın arkadaşı Sabih'le karşılaşır. Sabih Süheyla'ya evlenme teklif eder. Süheyla düşünmeden reddeder, Sabih ise bu reddin Süheyla'nın Mithat'ı sevmesinden kaynaklandığını yüzüne vurur. Mithat'ın Süheyla ile sadece inadı uğruna evlenmek istediğini, hatta kaldığı otel odasında diğer kadının resmi olduğunu söyler. Bunları öğrendikten sonra tekrar rastladığı Mithat'a Süheyla, Sabih'le nişanlandığını ve çok mutlu olduğunu söyler. Oysa Mithat'ı sevmektedir Süheyla; bu dertle öleceğini ama asla bu dertten öldüğünü kimsenin bilmeyeceğini bunun da zaferi ve saadeti olacağına emindir romanın sonunda.

Hiçbiri romanının kahramanı Cavide anne babası tarafından terk edilmiş halası ve eniştesi tarafından büyütülmüş, dışarıdan bakıldığında soğuk ve bencil görünse de içten içe gayet duygulu sevgi gereksinimi duyan bir kızdır. Annesi Şefika iyi bir evlilik yapmasına rağmen ilk aşkına rastladığında kocasını ve çocuğunu terk edip gitmiştir. Babası da Cavide'yi bırakıp Avrupa'ya gider. Tek kalan Cavide halası ve eniştesinin yanında geçen çocukluğu sürecinde dışarıda oynayarak vakit geçiren ev işlerinde hoşlanmayan asi bir genç kıza dönüşür. Asiliğinin yanında çekincesizdir kendisine yapılan herhangi bir harekete karşılık verir gerektiğinde intikam alır. Bu arada kuzeni Neriman'la yakınlaşan İhsan'ı kendisine âşık ederek hem Neriman'dan hem de ailesinden hatta önceleri kendisini beğenmeyen İhsan'dan da intikam almış olur. Bu arada, Cavide İhsan'ın babası Selim Paşa'ya âşık olur ve herkes için sorunlu olacak bir durum ortaya çıkar. Yine baba oğul arasında kalan kadın teması karşımızdadır. Hiç kimse Cavide'ye ne istediğini sormaz, Selim Paşa oğlu için aradan çekilmeye kararı verir, İhsan da Cavide'ye evlenme teklif eder. Romana ismini veren *Hiçbiri* Cavide'nin tüm yaşamını özetlediği cümledir. Selim Paşa'nın kendisinden vazgeçtiğini öğrendiğinde kırgınlıkla "Hiçbiri, hiçbiri beni sevmedi. Ne annem, ne babam, ne de sevdiğim adam." Cavide roman sonunda babasının yanına, Avrupa'ya gitmek üzere yola çıkar.

Suat Derviş'in *Hiç* romanında da bir kadının aştaki hayal kırıklığı ve Avrupa'ya

gidişi işlenir. *Hiç*'in kahramanı Seza; annesiz babasız yakınlarının yanında, yatılı okullarda büyümüş çocukluğuna dair hiç iyi bir anısı olmayan, kendisini büyütenlere yük olmamak için sevmeden evlenmiş, oğlu Mehmet beş yaşına geldiğinde de dul kalmıştır. Katıldığı bir partide tanıştığı evli zengin bir iş adamı olan Atıf'a âşık olur. Atıf için Seza, karısı uzaktayken tanıştığı bir yaz aşkıdır. Atıf Seza'nın ısrarla karısından ayrılıp kendisiyle evlenmesi gerektiği baskılarına dayanamaz ve ondan kurtulmak için Seza'nın oğlu Mehmet'in babasından kalan mirası alabilmesi için Berlin'e gidip dava açması gerektiğine ikna eder. Önemli olan Mehmet'in geleceğidir ve Atıf Seza'yı bekleyecektir. Atıf seyahat masraflarını vererek Seza ve oğlunu Berlin'e yolcu eder. Seza Atıf'ın kendisini başından atmak için Berlin'e gönderdiğini anlar, ondan aldığı paraları iade etmek isterken de çok daha trajik bir olayla sarsılır. Oğlu hastadır ve tedavisi için para gerekmektedir. Para işini güç bela halledip oğlunu sanatoryuma yatırsa da kurtaramaz. Her gün oğlunun mezarına giderek Berlin'de üç yıl geçirir, sonunda İstanbul'a dönme kararı alır ve dadısıyla küçük bir apartmana yerleşir. Kimseyle konuşmadan temas etmeden yaşamını sürdürürken bir gün sokakta çocukluk aşkı Yusuf'a rastlar. Yusuf'un davetini kabul edip evine gider, yemek yer birlikte olur. Evden ayrılırken Yusuf Seza'nın çantasına para koyar. Yıkılan Seza kendini bir arabanın altına atar. Seza'dan kalansa "… ahali dağılmış. Şoförü götürmüşler. Cadde tabii halinde. Sanki hiçbir şey olmamış gibi" (s. 210) satırlarındaki hiçtir.

Suat Derviş'in âşık kadınlarının en tanınmışı *Fosforlu Cevriye*'nin sokakların kızı Cevriye'sidir. Cevriye Suat Derviş'in bütün roman kahramanları gibi siyah saçlı çok güzel bir kadındır. Evi sokaklardır, toplumun kenarında sınırlarında gezinse de insanları ve İstanbul'u sever. Hiçbir şeyi yoksa da yıldızlar ve deniz Cevriye'nindir. Fosforlu Cevriye İstanbul'un en izbe sokaklarında bin türlü sefalet içinde bedenini satarak yaşar. Sokaklarda hasta düştüğü bir gün adını bile bilmediği bir adam onu evine götürür bakar karşılık beklemeden. Cevriye ömründe ilk kez kendisine "siz" diye hitap eden ve karşılık beklemeyen bu adama âşık olur. Sokakların kendine özgü ahlakını benimseyen Cevriye, polisten kaçarken elindeki esrar torbasını Cevriye'nin eline tutuşturan kişiyi tanısa da polise ismini vermez onun yerine hapse girer. Hapis sonrası sürgün olarak yaşaması gereken Bolu'dan kaçarak İstanbul'a gelir aşkı için. Sevdiği adamın hapiste olduğunu öğrenir, ona yardım etmek isterken de tereddütsüz ölüme gider.

3.3. Suat Derviş'in romanlarında fırsatçı kadınlar

Dostoyevski *Budala'*da "Bu devir, sıradan insanın en parlak zamanı; duygusuzluğun, bilgisizliğin, tembelliğin, yeteneksizliğin, hazıra konmak isteyen bir kuşağın devridir" derken Suat Derviş'in fırsattan istifade etmeye çalışan gözünü para hırsı bürümüş roman kahramanlarının devrine işaret eder adeta. *Aksaray'dan Bir Perihan*'da Perihan ve *Ankara Mahpus*u'nda Zeynep hazıra konmaya çalışan fırsatçı tiplerdir. Gözlerini bürüyen para hırsının önüne kimse geçemez.

*Aksaray'dan Bir Perihan'*da, Perihan on yedi yaşından itibaren telefoncu olarak çalışmaya başlamış otuz yaşına geldiğinde hala telefoncu olarak çalışan bir kızdır. Çalıştığı sigorta şirketinde tanıştığı Nuri ise eski Osmanlı toplumunda üst sınıf mensubu ama artık ortada olmayan bir sınıfa aittir. Babası Jön Türk annesi ise esirleri olan zengin

bir konağın kızıdır. Nuri Cumhuriyet döneminde zenginliklerini kaybeden ailesi ile yaşar ve yaşamını kazanmak için çalışır ama Perihan gibi para hırsı taşımaz. Yıllardır tek amacı evlenerek sınıf atlamak olan Perihan için paşa torunu Nuri eski varlıklı halleri olmasa da son derece parlak bir kısmettir. Perihan Nuri ile evlendikten sonra çalışmayı bırakır ve onun yaşça kendisine yakın teyzesi Pakize ile paylaştığı eve yerleşirler. Nuri'yi Pakize'den koparmak için Perihan, evdeki eşyaların yarısını Nuri'nin annesinden miras diye satıp Aksaray'da bir apartmana taşınır. Perihan'ın para hırsı sınırsızdır her şeyin alınır satılır olduğuna olan inancıyla, ayrılırken Pakize'nin ablasının armağanı olan parmağındaki yüzüğü de Nuri'nin annesinden miras diye almak ister. Nuri yüzüğün teyzesi Pakize'de kalmasında ısrar eder ki bu onun Perihan'ın isteklerine itiraz ettiği ilk ve son eylemi olur. Perihan peş peşe dört çocuk sahibi olur ve bu süreçte de Nuri'yi tamamen eski çevresinden koparır. Her geçen gün para kazanması için Nuri'ye baskıyı artırır, işlerine müdahale eder. Ankara'ya taşınmaya ikna eder sonunda onu kaçakçılık yapmaya kadar iter. Yaptığından utanan Nuri'ye Perihan "Aç artık gözünü Nuri… Ankara'dayız… Ankara şu yaşadığımız devir gibi bir devri daha görmedi. Burada bu gümrük işini gölgede bırakacak ne dalavereler dönüyor. Vekiller içinde bile, senin, senli benli olduğun nice nüfuzlu mektep ve üniversite arkadaşların var! Sen istesen, biz zengin oluruz!" (s. 114).

Nuri öylesine mutlak bir itaat içindedir ki Perihan izin vermediği için Gülter'i evine bile götüremez bir otele tek başına bırakır. Gülter Nuri'nin annesinin azat ettiği esirlerden biridir ama aileden ayrılmamış Nuri'nin teyzesi Pakize'ye dadılık yapmıştır. Gülter'i amcası gelip köye götürmüş, Gülter çok küçük yaşta ayrıldığı köyde yeniden bir hayat kurmuş ancak kocasını kaybedince "evime dönüyorum" diyerek Nuri'nin evine kalmaya gelmiştir. Perihan içinse Gülter hiçbir anlam ifade etmeyen yaşlı bir kadındır. Gülter Nuri'nin evine bile gidemeden otel odasından köyüne geri döner. Nuri utanç duysa da Perihan'ın para hırsının gerektirdiği yasal olmayan işlere girer ki bu işlerde Perihan bizzat anlaşmaları yapan kişidir. Roman Perihan'ın Nuri ve çocuklarını zorla yapımına yeni başlanan evin inşaatına götürmesiyle biter. Perihan "bir kaç zaman sonra evimiz burada yükselecek, zengin bir aile olduğumuzun inkâr kabul etmez delili gibi burada dikilecek… onu görenler hasetten çatlayacaklar" (s. 147) derken aslında o telefoncu kızı bu evin temellerine gömmek ister. Bu ev "onun halktan fakir bir kadın değil, hali vakti yerinde bir burjuva olduğunu görenlere öğretecekti" (s. 147).

Perihan gibi yoksul bir aileden gelip gözünü para hırsı bürümüş bir başka kadın karakter de *Ankara Mahpusu*'ndaki Zeynep'tir. Zeynep kendisine âşık olan tıp fakültesi öğrencisi Vasfi'nin yaşlı ve zengin amcasıyla nişanlanır. Bu tercihle bunalıma giren Vasfi Zeynep'e gider ve amcası ile evlenmekten vazgeçmesi için yalvarır. Zeynep Vasfi'ye "Nişan hediyesi olarak Şakir Efendi nah şu kalınlıkta bir bilezik gönderdi… düğün hediyesi olarak da pırlanta küpe alacakmış… bana bankada bin liralık bir hesap açacakmış" (s. 71) der. Zeynep fırsatçı hazıra konan gözünü para hırsı bürümüş bir kadındır ama Vasfi bunu kabul etmek istemez. Uğradığı hayal kırıklığına rağmen Zeynep'in hakkında dedikodu yapan kuzeni ile kavga eder ve ölümüne neden olur. 12 sene Ankara'da hapishanede yatan Vasfi İstanbul'a döner ama bu 12 yılda annesini kaybetmiş evsiz barksız sokaklardadır. Hapisteyken Zeynep'in güzel hayaliyle yaşayan Vasfi 12 yıl sonra onun hantal vücudunu zar zor taşıyan altın dişli küfürbaz erkek ayakkabıları giymiş bir

kabzımal olarak bulur. Vasfi'nin amcasından kalan tüm mirasa da el koymuştur Zeynep. Para için bu hale gelmeye değer miydi diye düşünür oradan uzaklaşır ve sokaklardaki yaşamına dalar. Sokaklarda sabahçı kahvelerinde orada burada evsiz barksız kimsesiz yaşamaya çalışır. Sokaklarda siyah bereli bir kadınla sabahçı kahvesinde denk gelir. Kadın mutluluğun yaşamın ta kendisi olduğuna inanmakta ve mutluluğa dair inancı hala taşımaktadır. Bu karşılaşmanın sabahında Vasfi'nin sokaklardaki yaşamı yaşlı bir kadının tamir işi için onu eve götürmesiyle değişmeye başlar. Bu yaşlı kadın Vasfi'ye son derece iyi davranır evinde kalmasına izin verir. Vasfi ufak tefek işler yapar yaşamını düzene sokmak için çabalarken eski bir arkadaşına denk gelerek yeni bir iş bulur. Bütün bunların siyah bereli kadınla ilgisi olduğunu düşünür onu aramaya başlar ve sonunda onu çok kötü bir durumda soğuktan titrerken bulur. Roman ikisinin el ele yürüyüşü ile umutlu bir sonla biter.

3.4. Suat Derviş'in romanlarında kadınlar ve annelik

Suat Derviş'in romanlarında annelik genellikle çocukları ölen anneler üzerinden işlenir. Suat Derviş'in kadın roman kahramanları çoğunlukla annesizdir ve kendi çocuklarını da kaybetmişlerdir. Bu durumu, Suat Derviş'in kırklı yaşlarının başında yaşadığı hamilelik sonucunda çocuğunu kaybetme acısına bağlamak mümkünse de annelerin çocuklarını kaybetmiş olmaları yeni bir hayatın inşa edilemeyişini de sembolize edebilir.

Hiç'te Atıf, Seza'dan kurtulmak için anneliğini kullanır. Seza iyi bir anne ise oğlu için Berlin'e gitmelidir. Oğlu ile Berlin trenine binen Seza Atıf'tan ayrıldığı için yüksek sesle ağlar kendini durduramaz. Oğlu buna anlam veremez. "Anne ben varım ya! Beraber değil miyiz!" dediğinde "Mehmet'i yanında ya! Deli olmuş bu ana! Bu ananın aklı başından gitmiş. Utanmıyor" diyerek kendini ayıplar. Berlin'de oğlunun hastalığını öğrendiğinde de anneliğini sorgular. Doktor Mehmet'in hastalığının birkaç aydır başladığını Seza'nın dikkat etmemiş olacağını söylediğinde ise iç sesi konuşur "Evet, fark etmemiş olacak. İki üç aydır, hatta beş altı aydır! O çocuğu ile meşgul olmadı ki!" (s. 112). Seza anne olmasına rağmen kendi kalp derdine düştüğü ve oğlunu ihmal ettiğinden nefret eder kendinden. Mehmet'i tüm çabalarına rağmen kurtaramadığında ise kendini tamamen kaybeder yaşamla bağını koparır, sonunda da intihar eder.

Çılgın Gibi'nin Celile'si öksüzdür, annesi Celile'yi doğururken ölmüştür. Bu yüzden Celile çocuğunun olmasından ölesiye korkar ancak âşık olup uğruna kocasını terk ettiği Muhsin'den hamile kalır. Bunu Celile'nin onu evliliğe zorlama planı olarak gören Muhsin çocuğu apar topar aldırtır. Celile çocuk isteyen bir kişi olmamasına rağmen hayatta hiçbir şeyi olmayan birisi olarak ilk kez kendine ait kendisinin bedeninde yarattığı bir varlığa sahip olmak istemiştir. Annelik gururunu da avucunda tutamamış o da parmaklarının arasından gitmiştir. Bununla yüzleştiğinde de ne yaşamaya ne de ölmeye güç bulamaz kendinde.

*Aksaray'dan Bir Perihan'*da Perihan'ın peş peşe doğurduğu dört çocuğu ile ilişkisinden pek söz edilmez ama Gülter'in çocuklarını kaybedişi trajik biçimde işlenir. "Gülter düşünüyordu, altı defa anne olmak ne büyük bir saadetti! Fakat altı kere çocuklarının ölümünü görmek dünyadaki felaketlerin en acısı en müthişiydi" (s.

109). Gülter Nuri'nin yanında kalmaya gidip kabul edilmeyince İstanbul'a Pakize'nin mezarına gitmiş, sonrasında ne yapacağını bilmez halde garda beklerken köylüsü genç bir çifte rastlar. Demir İstanbul'a çalışmaya gitmiş orada evlenmiş karısı ve bebeği ile köye dönmek üzere gardadır, Gülter'le köye dönerler. Demir de Melek de annesiz büyümüşlerdir ki bu Suat Derviş'in roman kahramanlarının büyük çoğunluğunun annesiz büyümesiyle ortak özellik taşır.

3.5. Suat Derviş'in romanlarında çalışan kadın

Suat Derviş, kendi deyimiyle geçimini 16 yaşından beri kalemiyle muhabir, gazeteci ve yazar olarak kazanan bir kadındır. Suat Derviş gibi yaşamından kesitleri romanlarında çekinmeden kullanan bir yazarın romanlarında çalışan kadına pek rastlanmaması dikkate değerdir. Suat Derviş'in romanlarında onun tanıklık ettiği radikal değişim ve dönüşüm sürecinde eski devirlere sıkışıp kalmış kadınlara rastlıyoruz ama bizzat kendisi gibi yeni hayatın merkezinde aktif çalışan ve üreten kadına denk gelmiyoruz. Cumhuriyetin kuruluşuyla ortaya çıkan "yeni hayat" (Işın, 2013, Toprak 2016), Suat Derviş'in romanlarındaki kadınların kapısının eşiğinde durup baktığı ama eşikten atlamaya ne gücü ne de isteği olan kadınlardır ama "eski insan" tanımına da uygun düşmezler. Işın (2013) "yeni hayat"ın payandalarını çakan nice isimsiz öğretmen, hakim, asker, hekim ve mühendisler" olduğundan bahseder, Suat Derviş de Babıali gibi erkek egemen bir dünyaya genç bir kadın muhabir olarak adım atan ve çok okunan bir yazar olarak bu yeni hayatın payandaları çakanlardandır. Burada Suat Derviş'in romanlarına kendisi gibi kadınları değil de yeni hayatın dışında kalan seyirci kadınları seçmesi çarpıcıdır.

Suat Derviş'in *Aksaray'dan Bir Perihan* kitabında Perihan telefoncu kızdır, 17 yaşından Nuri ile evlendiği 30 yaşına kadar da hiçbir ilerleme kaydetmeden aynı işi yapar evlenince bırakır. Suat Derviş romanlarında neredeyse hiç karşılaşmadığımız işçi kadına da bu romanda rastlarız. Romanda Gülter'e son günlerinde destek olan Melek işçidir. Gülter'in köyünden Demir İstanbul'a çalışmaya gitmiş orada fabrika işçisi Melek ile evlenmiştir ancak, kış ortasında fabrika kapatılınca köylerine dönerler. Melek Suat Derviş'in romanlarındaki nadir bir tip olarak işçi kadındır ve romanda gözünü para hırsı bürümüş Perihan'ın karşıtıdır.

Sonuç

Dünyada kadın ve edebiyata dair tartışmaların başladığı, kadınların edebiyatın erkek egemen bir alan olarak varlığını sürdürmesine başkaldırdığı 1920'lerden, kadınların kendilerine ait bir edebiyat üretimine geçtikleri 1970'lere kadar, Suat Derviş durmaksızın romanlar, edebiyat eleştirileri, gazete yazıları ve röportajlar yazmıştır. Onun Türkiye'nin radikal değişim ve dönüşüm sürecine tanıklığı; romanlarından gazete yazılarına, edebiyat eleştirilerinden röportajlarına kadar yansır. Yazar sadece toplumun üyesi değil aynı zamanda toplumda sınıfın da üyesidir. Suat Derviş de Osmanlı'da aristokrat bir aileden gelmekle birlikte, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşamını kalemiyle kazanan bir kadın olarak yer almıştır. O yıkılan Osmanlı İmparatorluğu'na ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ortaya çıkışına tanıklığını, romanlarının kadın kahramanları üzerinden aktarır. Bu kadın kahramanlar yıkılan bir imparatorluğun enkazından seslenen gotik edebiyat olarak

tanımlanabilecek romanlarındaki tekinsiz kadınlar, Osmanlı'da üst sınıfa ait olup bu sınıfın ortadan kalmasıyla yeni kurulan toplumsal dünyaya katılamayan âşık, yalnız ve ümitsiz kadınlar, paragöz hazıra konarak sınıf atlayan fırsatçı kadınlar, çocuklarını kaybetmiş anneler ve eksikliği hissedilen çalışan kadınlar olarak sınıflandırılabilir.

Suat Derviş romanlarındaki kadın karakterlerin sınıflandırılmasını bu şekilde yapmakla birlikte; Suat Derviş'in külliyatının tam olarak ortaya çıkarılmadığı gerçeği, onun romanları üzerine eksiksiz bir yazı yazma olasılığını zorlaştırıyor. Burada söz konusu olan, Suat Derviş'in romanlarının ağırlıklı olarak kadın karakterlere sahip olması, kadınların yaşadıkları aşklarla yaşadıkları dönüşümler hayat kırıklıkları, kendilerini ve etraflarındaki toplumsal düzeni sorgulamaları Suat Derviş'in romanlarını kadın edebiyatı içinde değerlendirmemiz gerektiğinin kanıtıdır.

Kaynaklar

Behmoaras, L. (2008). *Suat Derviş: Efsane bir kadın ve dönemi*. İstanbul. Remzi.

Berktay, F. (2003). *Tarihin cinsiyeti.* İstanbul. Metis.

Çelik, B. (2012). *Ateşe atılmış bir çiçek: Yazarlar, kitaplar, okuma notları.* İstanbul. Can Sanat.

Davaz, A. (2014). *Eşitsiz kız kardeşlik: Uluslararası ve Ortadoğu kadın hareketleri, 1935 Kongresi ve Türk Kadın Birliği.* İstanbul. Türkiye İş Bankası.

Derviş, S. (1936). Namık Kemal'i bir tarafa bırakalım iktidarınız varsa ilmi münakaşaya geçelim. K. Tahir, S. Derviş ve A. Cevat (Ed). *1936 modeli gençler ve zavallı Peyami Safa.* (20-25). İstanbul. Selamet .

Derviş. S. (2014 [1920]). *Kara kitap*. İstanbul. İthaki.

Derviş, S. (2014 [1921]). *Ne bir ses ne bir nefes*. İstanbul. İthaki.

Derviş, S. (2014 [1923]). *Buhran gecesi*. İthaki.

Derviş, S. (2004 [1923]). *Hiçbiri*. İstanbul. Doğan Kitap.

Derviş, S. (2014 [1924]). *Fatma'nın günahı*. İstanbul. İthaki.

Derviş, S. (2015 [1944]). *Çılgın gibi.* İstanbul. İthaki.

Derviş, S. (2015 [1928]) *Gönül gibi.* İstanbul. İthaki.

Derviş, S. (2013 [1939]). *Hiç*. İstanbul. İthaki.

Derviş, S. (2013 [1968]). *Ankara mahpusu.* İstanbul. İthaki.

Derviş, S. (2013 [1968]). *Fosforlu Cevriye*. İstanbul. İthaki.

Derviş, S. (2014 [1963]). *Aksaray'dan bir Perihan*. İstanbul. İthaki.

Işın, E. (2013). *Cumhuriyet: yeni insan yeni hayat.* İstanbul. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.

İleri, S. N. (1998). *Yeni edebiyat: sosyalist gerçekçilik.* İstanbul. Scala.

Sertel, S. 2015 [1969]. *Roman gibi.* İstanbul. Can.

Shoewalter, E. (1977). *A literature of their own: British women novelists from Bronte to Lessing.* Princeton. Princeton University Press.

____(1981). Feminist criticism in the wilderness. *Critical Inquiry, 8* (2), 179-205.

Simmel. G. (2003). *Modern kültürde çatışma.* (çev. Nazile Kalaycı). İstanbul. İletişim.

Swingewood, A. (1972). Introduction: sociology and literature. D.T. Laurenson, A. Swingewood (Ed). *The sociology of literature.* (11-22). New York. Schocken Books.

Toprak, Z. (2016). Cumhuriyet Türkiyesi'nin bireyi: "Yeni kadın"- "Yeni erkek" (1920-1930). Konferans, DEÜ İşletme Fakültesi, 12 Mayıs.

Woolf, V. (1992 [1929]). *Kendine ait bir oda.* (çev. Suğra Öncü). İstanbul. İletişim.